

**Een archeologisch bureau-onderzoek en
een karterend inventariserend
veldonderzoek door middel van boringen
voor Dreef 16-18 te Haften, gemeente
Neerijnen (Gld)**

K.A. Hebinck

ARC-Rapporten 2011-21

Geldermalsen
2011
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch bureau-onderzoek en een karterend inventariserend veldonderzoek door middel van boringen voor Dreef 16-18 te Haafden, gemeente Neerijnen (Gld)

ARC-Rapporten 2011-21
ARC-Projectcode 2011/040

Tekst
K.A. Hebinck
Afbeeldingen
K.A. Hebinck
Redactie
K. Otten

Versie 2.0 (definitief), mei 2012

Autorisatie — A.J. Wullink

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

Beheer en plaats van documentatie
ARC bv

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2011

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

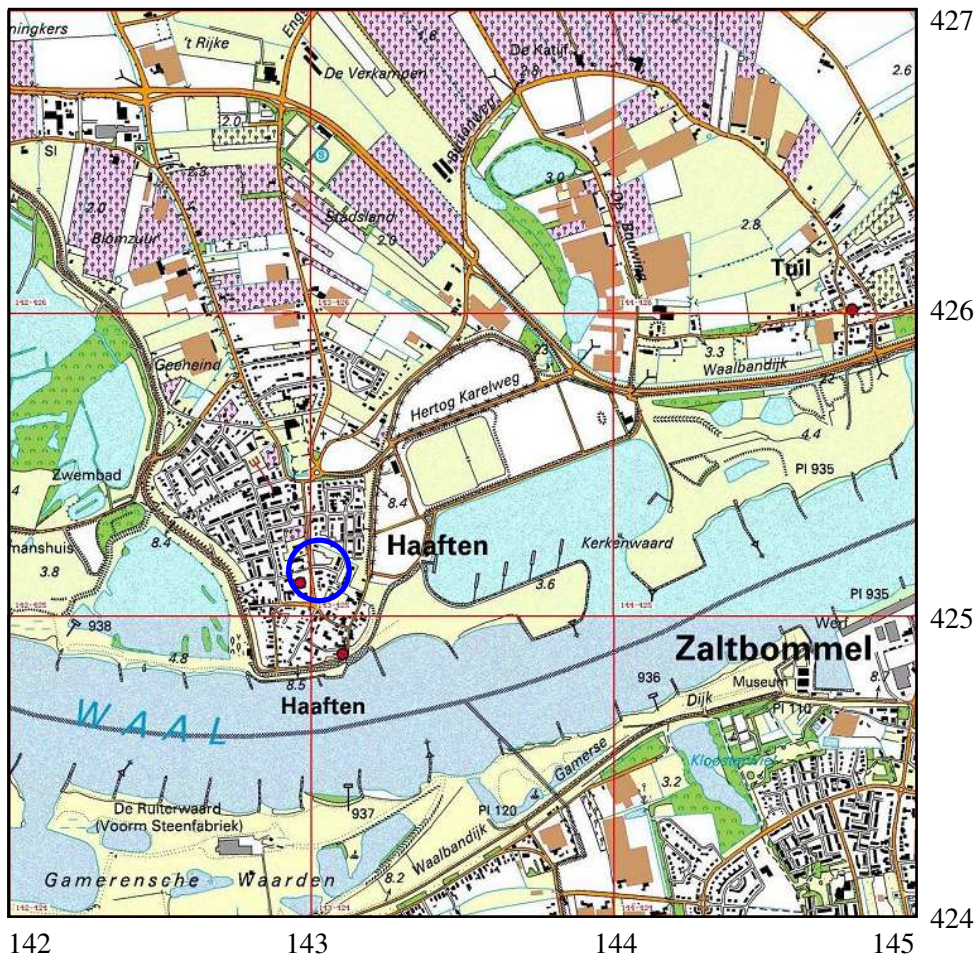
Projectnaam	Haaften, Dreef 16-18
Projectcode	2010/040
CIS-code	45.082
Status	Definitief, mei 2012
Projectleider	Drs. K.A. Hebinck
Contact	0345-620106, k.hebinck@arcbv.nl
Opdrachtgever	BRO Boxtel, dhr. A. Kip
Contact	0411-850400, arjen.kip@bro.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Neerijnen, dhr. M. Smit
Contact	0418-656551, marinus.smit@neerijnen.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Dreef 16-18
Plaats	Haaften
Gemeente	Neerijnen
Provincie	Gelderland
Kaartblad	39C
RD-coördinaten	W: 143.004/425.158 N: 143.042/425.158 O: 143.045/425.133 Z: 143.007/425.128
Oppervlakte	715 m ²

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Echteld, overslag- op oever- op komafzettingen
Geomorfologie	Rivieroeverwal
Bodem	Kalkhoudende poldervaaggronden, grondwatertrap VI
Historische situatie	De onderzoekslocatie ligt binnen de oude dorpskern van Haaften. Het terrein was begin 19e eeuw al deels bebouwd.
Archeologische verwachting	Hoge trefkans op archeologische resten uit de periode vanaf de Late Middeleeuwen door de ligging binnen de oude dorpskern van Haaften.

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie (omcirkeld) en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van BRO heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd voor Dreef 18-19 te Haaften. Aanleiding voor dit onderzoek vormt de voorgenomen sloop en nieuwbouw op de locatie. Bij deze werkzaamheden worden mogelijk archeologische waarden bedreigd. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg¹ dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden. Het bureau-onderzoek en veldwerk zijn uitgevoerd door drs. K.A. Hebinck op respectievelijk 3 en 9 februari 2011. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.2).²

1.2 Ligging en beschrijving van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt in de dorpskern van Haaften aan de Dreef. De ligging van het onderzoeksgebied is weergegeven op afbeelding 1. De onderzoekslocatie is momenteel grotendeels bebouwd. De totale oppervlakte van het perceel bedraagt 715 m² en het terrein ligt op een hoogte van 3,2 m +NAP.

1.3 Overzicht van de geplande werkzaamheden

De geplande werkzaamheden bestaan uit de sloop van de huidige boerderij en de nieuwbouw van negen appartementen. Hierbij zal het bestaande bouwblok worden uitgebreid met 92 m². Een overzicht van de geplande nieuwbouw is weergegeven in afbeelding 2 en 3. De bestaande fundering zal worden gesloopt en vervangen door een fundering met boorpalen.

1.4 Doel van het onderzoek

1.4.1 Bureau-onderzoek

Doel van het bureau-onderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verkregen informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld. Hierin wordt beschreven of er archeologische resten aanwezig (kunnen) zijn in het plangebied, wat de potentiële aard en omvang hiervan is en of de voorgenomen werkzaamheden in het plangebied een bedreiging vormen voor

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

het bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervoltraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

1.4.2 Inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend onderzoek. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.5 Werkwijze

1.5.1 Bureau-onderzoek

Voor het bureau-onderzoek wordt bronnenmateriaal uit diverse disciplines geraadpleegd en geïntegreerd tot een archeologisch verwachtingsmodel. Op basis van geologische, geomorfologische en bodemkundige informatie wordt een beeld geschetst van de landschappelijke ontwikkeling van de omgeving van de onderzoekslocatie. Deze landschappelijke ontwikkeling geeft inzicht in de potentiële bewoonbaarheid van de locatie. Voor de beschrijving van de archeologische waarden wordt gebruikgemaakt van Archis2 (de online archeologische database van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)), de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en de Archeologische Monumenten Kaart (AMK), en, indien van toepassing, van informatie over eerder gedaan onderzoek en archeologische waarnemingen. Naast deze informatie wordt, als deze voorhanden zijn, ook gebruikgemaakt van provinciale en gemeentelijke beleids- en verwachtingskaarten. Voor onderhavig onderzoek is gebruikgemaakt van de archeologische waarden- en beleidskaart van de provincie Gelderland³ en de archeologische waarden- en beleidskaart van de gemeente Neerijnen (Van Heeringen et al. 2008). De historische ontwikkeling wordt beschreven aan de hand van historisch-topografisch kaartmateriaal en historische bronnen. Hierbij wordt ook ingegaan op eventuele (sub)recente verstoringen die de archeologische verwachting beïnvloeden.

1.5.2 Inventariserend veldonderzoek

Het IVO is uitgevoerd als een karterend booronderzoek. De boringen zijn, rekening houdend met de aanwezige bebouwing, verspreid over de locatie geplaatst. De posities van de boringen zijn ingemeten met behulp van GPS en meetlinten. De maaiveldhoogte is bepaald met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). De boringen zijn geplaatst tot een diepte van minimaal 150 cm –mv. Voor

³<http://geodata2.prv.gelderland.nl/apps/chw/>.

het boren is gebruikgemaakt van een edelmanboor met een diameter van 12 cm en een guts met een diameter van 3 cm. De bodemopbouw is beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (Bosch 2005). Het opgeboorde materiaal is in het veld doorzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. In verband met de aard van het landgebruik (bebouwd/verhard) is er geen oppervlaktekartering uitgevoerd.

2 Resultaten bureau-onderzoek

2.1 Bekende aardwetenschappelijke waarden

De onderzoekslocatie ligt in het rivierengebied. De archeologische trefkans in het rivierengebied hangt in hoge mate samen met de geologische opbouw van dit gebied, omdat de bewoning zich vóór de bedijkingen in de Late Middeleeuwen vooral concentreerde op de relatief hooggelegen en daardoor droge delen.

Tijdens de laatste IJstijd, het Weichselien (115.000 – 10.000 jaar geleden), was de Rijn een vlechtende rivier die in brede, in oudere sedimenten ingesneden dalen, onder periglaciaire omstandigheden vooral grof zand en grind afzette. Deze sedimenten behoren tot de Formatie van Kreftenheye (De Mulder et al. 2003). Vanaf het Laat-Glaciaal tot in het Vroeg-Holoceen werd door inmiddels meanderende, maar zich nog steeds insnijdende rivieren, op deze zanden en grinden een pakket compacte, zandige klei afgezet. Deze zogenaamde Laag van Wijchen is gevormd door klei die tijdens overstromingen in de riviervlakte werd afgezet en waar vervolgens zand inwaaide. Deze pleistocene afzettingen liggen binnen het onderzoeksgebied op een diepte van 5 tot 6 m –mv (Berendsen et al. 2001). Aan het begin van het Holoceen ontstonden onder invloed van de zeespiegelstijging vanuit deze pleistocene riviervlakte de meanderende rivieren, zoals die nu in het rivierengebied aanwezig zijn. In het Holoceen hebben de Rijn- en Maastakken zich binnen de Rijn-Maasdelta vaak verlegd door rivierverleggingen ('avulsies'), waardoor een gecompliceerd netwerk is ontstaan van stroomgordels van verschillende ouderdom, die veelal bedekt zijn met jongere afzettingen (Berendsen & Stouthamer 2001).

Deze ontwikkeling heeft geleid tot het huidige beeld van de Rijn-Maasdelta, waarbij de holocene beddinggordels te herkennen zijn als zandlichamen omgeven door oeverafzettingen van sterk siltig zand tot sterk siltige klei en de fijnere komafzettingen van zwak siltige klei. Deze afzettingen behoren tot de Formatie van Echteld. Binnen de Formatie van Echteld worden, op grond van wijze van afzetting en lithologische karakteristieken, een aantal lithogenetische eenheden onderscheiden. De belangrijkste lithogenetische eenheden zijn geulafzettingen, oeverafzettingen en komafzettingen (De Mulder et al. 2003). De geulafzettingen worden binnen de rivierbedding afgezet en bestaan hoofdzakelijk uit zand. De oever- en komafzettingen zijn gevormd op het moment dat de rivier buiten de oevers trad en het sediment bij lagere stroomsnelheden kon worden afgezet buiten de bedding. Hoe groter de afstand tot de bedding, des te fijner de afzettingen. Binnen de komafzettingen komen veelal veenlagen voor, die gerekend worden tot de Formatie van Nieuwkoop. Door de sterkere sedimentatie op de oeverwallen liggen deze hoger in het landschap. Dit is later nog versterkt door een verschil in de mate van klink tussen de bedding- en oeverafzettingen en de komafzettingen (Berendsen 2004), waardoor de stroomgordels nu hoger binnen het omringende komgebied liggen. De stroomgordels vorm(d)en hierdoor geschikte bewoningsplaatsen in het rivierengebied en hebben derhalve een hoge archeologische trefkans. Voor de nattere komgebieden geldt een lage archeologische verwachting. Oeverafzettingen op de overgang van beddinggordels naar de komgebieden hebben een middelhoge trefkans.

In de 11e eeuw is men begonnen met de bedijking van de rivieren, die voor de Waal rond 1200 n. Chr. was voltooid. Nadien vond er alleen nog sedimentatie plaats binnen de uiterwaarden van de bedijkte rivieren. Alleen bij een dijkdoorbraak werd er nog binnendijs sediment afgezet. Bij het doorbreken van een dijk ontstaat meestal een diep kolkgat, omdat door het kolkende water materiaal uit de diepte wordt opgewoeld. Dit materiaal wordt als een waaier aan de landzijde van de dijk neergelegd. Wielen kunnen zeer diep zijn, waardoor materiaal uit de pleistocene ondergrond wordt opgewoeld. Hierdoor zijn overslagwaaiers vaak zandiger dan de omringende afzettingen en bevatten ze ook regelmatig pleistoceen grind (Berendsen 2004, Barends et al. 2005).

Volgens de geomorfologische kaart (afb. 4) ligt de onderzoekslocatie binnen de bebouwde kom van Haaften op een rivieroeverwal (3K25). Dit betreft de oeverwal van de Waal. De Waal benedenstrooms van Tiel is actief vanaf 1625 BP⁴ (Berendsen & Stouthamer 2001). De oeverafzettingen van de Waal zijn op de onderzoekslocatie waarschijnlijk afgedekt door overslagafzettingen. Deze overslagafzettingen dateren van een dijkdoorbraak in 1711 van de Waaldijk ten oosten van Haaften (Van der Aa 1839–1851, Steur & Heijink 1973). Bij een eerder door ARC uitgevoerd archeologisch onderzoek ca. 150 m ten noordwesten van de onderzoekslocatie bleek dat ten noorden van de dorpskern van Haaften een 90 tot 180 cm dik overslagpakket aanwezig is (Thijs & Wullink 2008). Mogelijk is dit overslagpakket ook op de onderzoekslocatie aanwezig.

Volgens de bodemkaart (afb. 6) ligt de onderzoekslocatie binnen de bebouwde kom van Haaften op kalkhoudende poldervaaggronden in lichte zavel (Rn15A) of zware zavel en lichte klei (Rn95A) met grondwatertrap VI. Poldervaaggronden zijn kleigronden die geen veen hebben binnen 0,8 m –mv, geheel gerijpt zijn, geen donkere bovengrond hebben en niet bruin zijn (De Bakker & Schelling 1989). Door de rijping komen in veel gevallen nabij het oppervlak al roestvlekken voor.

2.2 Bekende archeologische waarden

In het rivierengebied heeft de bewoning zich vooral geconcentreerd op de hoger gelegen stroomgordels. De onderzoekslocatie ligt op oeverafzettingen van de Waal. De oeverafzettingen van de Waal hebben zowel op de IKAW (afb. 7) als op de verwachtingskaart van de gemeente Neerijnen (afb. 8) een lage trefkans op archeologische resten. De onderzoekslocatie ligt echter binnen de oude dorpskern van Haaften en heeft daardoor een hoge trefkans op archeologische resten uit de periode vanaf de Late Middeleeuwen.

In de omgeving van de onderzoekslocatie zijn geen archeologische monumenten aanwezig. Wel zijn er rondom de locatie zes waarnemingen bekend. Op 200 m ten zuiden van de onderzoekslocatie zijn bij een booronderzoek aan de Molenstraat (onderzoeksmelding 35.366) in een ophoogpakket drie aardewerkfragmenten uit de Late Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd gevonden (waarnemingsnr. 421.115). Op ca. 900 m ten noordoosten van de onderzoekslocatie is bij een veldkartering in

⁴BP: before present, ¹⁴C-jaren voor heden waarbij 1950 als referentiejaar wordt genomen.

1987 een groot aantal aardewerkfragmenten uit de Late Middeleeuwen gevonden (waarnemingsnrs. 2.167 en 2.284). Op 1,3 km ten noordoosten zijn op afzettingen van de Waal resten uit de Late Middeleeuwen en ook een fragment inheems Romeins aardewerk (waarnemingsnr. 6.760) aangetroffen. Tot slot is uit de Waal ten zuiden van de onderzoekslocatie een granieten hamerbijl uit de vroege Bronstijd opgebaggerd (waarnemingsnr. 27.018).

In de omgeving van de onderzoekslocatie zijn binnen Haaften verschillende archeologische (boor)onderzoeken uitgevoerd. Bij het booronderzoek van ARC bv langs de Hagedelstraat op 150 m ten noordwesten van de onderzoekslocatie (onderzoeksmelding 27.973) zijn zowel in het aanwezige overslagpakket als de onderliggende komafzettingen geen archeologische indicatoren aangetroffen. Om die reden werd vervolgonderzoek niet noodzakelijk geacht (Thijs & Wullink 2008). Langs de Dreef, op 240 m ten noorden van de locatie, is bij een booronderzoek in 2009 (onderzoeksmelding 34.931) een oude woongrond/ophogingslaag waargenomen. Bij het hierop volgende proefsleuvenonderzoek (onderzoeksmelding 37.737) zijn geen behoudenswaardige archeologische waarden aangetroffen. Ook bij een booronderzoek op ca. 350 m ten noorden van de onderzoekslocatie (onderzoeksmelding 16.693) bleek een overslagpakket met een ophogingslaag aanwezig. In dit pakket zijn vondsten aangetroffen die wijzen op bewoning in of nabij het plangebied vanaf de zeventiende eeuw. Op basis hiervan is vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven geadviseerd (De Boer 2006). Op een terrein langs de Buitengeweg is in 2008 een booronderzoek uitgevoerd (onderzoeksmelding 30.749). De resultaten hiervan staan echter niet in Archis vermeld. Tot slot is op een terrein tussen de Bernhardstraat en de Enggraaf in 2008 een booronderzoek uitgevoerd door ARC bv (onderzoeksmelding 32.830). Hierbij zijn op de overslagafzettingen en oeverafzettingen van de Waal geen archeologische indicatoren aangetroffen. Alleen op oeverafzettingen van een vroeg-holocene stroomgordel (de Stroomgordel van Haaften) worden hier nog archeologische resten verwacht (Thijs 2009).

2.3 Historische situatie en bouwhistorische waarden

De bewoning in het rivierengebied heeft voornamelijk op de hoger gelegen stroomgordels plaatsgevonden. In de Middeleeuwen zijn dorpen ontstaan die in twee groepen te verdelen zijn: de zogenaamde ronde en de gestrekte dorpen (Barends et al. 2005). Haaften is een voorbeeld van een gestrekt dorp dat is ontstaan langs de Waaldijk. Haaften dateert uit de Vroege Middeleeuwen (Van Heeringen et al. 2008) en is vooral bekend vanwege de 'heren Van Haaften' en hun kasteel Goudenstein. Hiervan resteert alleen één van de hoektorens langs de Dreef ter hoogte van nummer 6. De eerste vermelding van de heren Van Haaften dateert uit de 13e eeuw. Het is niet exact bekend wanneer het kasteel is gebouwd, maar waarschijnlijk was dat aan het begin van de veertiende eeuw. Wel is bekend wanneer het kasteel is verwoest: dit gebeurde in 1672 door Franse troepen. Voor de verwoesting van 1672 bestond Goudenstein uit een vierkant omgracht huis met kleine torens op de vier hoeken. Haaften is in zijn geschiedenis getroffen door verschillende rampen. In 1649 en 1866 legden grote branden delen van Haaften in de as. Ook de

nabijgelegen Waal zorgde meerdere malen voor verwoestingen door dijkdoorbraken. Vooral de doorbraken van 1709 en 1711 hebben grote schade aangebracht.⁵ De Waaldijk brak op 27 februari 1711 door waarbij vele huizen werden verwoest. Over deze dijkdoorbraak vermeldt Van der Aa (1839–1851): ‘Het zand, dat met die doorbraak op het binnenland is gevloeid, is thans nog gedeeltelijk te zien.’ Na de dijkdoorbraak zijn de dijk en het dorp verlegd. In 1847 was het dijkwiël door verlanding en dichtslibbing al niet meer zichtbaar (Van der Aa 1839–1851).

Op de kadastrale kaart uit begin 19e eeuw (afb. 9) is te zien dat er op de onderzoekslocatie al een woning staat. Op de topografische kaart uit begin 20e eeuw is er in deze situatie op de onderzoekslocatie geen verandering gekomen. Wel is er rondom de locatie meer bebouwing verschenen. Op de onderzoekslocatie zijn geen bouwhistorische waarden aanwezig. Binnen 100 m ten westen van de onderzoekslocatie staat de hoektoren met de restanten van Kasteel Goudestein uit de 14e eeuw (rijksmonumentnr. 30.340).

2.4 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Op basis van de bij het bureau-onderzoek verkregen informatie kan een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie worden opgesteld. Op de onderzoekslocatie worden oeverafzettingen van de Waal verwacht die zijn afgedekt door een pakket overslagafzettingen van een dijkdoorbraak in 1711. Op de oeverafzettingen van de Waal worden archeologische resten verwacht uit de periode vanaf de Vroege Middeleeuwen. Bovendien ligt de onderzoekslocatie binnen de oude dorpskern van Haaften. Hierdoor heeft de onderzoekslocatie een hoge trefkans op archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. De actuele trefkans op de onderzoekslocatie hangt sterk af van de mate van erosie van de oeverafzettingen die is opgetreden bij het afzetten van de overslagafzettingen. Indien de oeverafzettingen alleen zijn afgedekt kunnen nog intacte archeologische sporen en/of resten verwacht worden in de top van de oeverafzettingen. De mogelijk aanwezige archeologische resten zullen door de relatief hoge grondwaterstand naast anorganische resten zoals aardewerk of baksteen ook bestaan uit organische resten. Ook kunnen mogelijk fosfaatvlekken worden aangetroffen. Indien het overslagpakket erosief is afgezet zal de trefkans op archeologica uit de periode voor de dijkdoorbraak laag zijn.

⁵www.neerijnen.nl; <http://www.kasteleningelderland.nl/Kastelen/goudestein.htm>.

3 Resultaten inventariserend veldonderzoek

3.1 Booronderzoek

Bij het verkennende booronderzoek zijn op de onderzoekslocatie in totaal vijf boringen gezet met een diepte van 300 cm tot max. 345 cm –mv. De locaties van de boringen zijn weergegeven op afbeelding 11. De resultaten van het onderzoek zijn weergegeven in bijlage 1.

De bodem op de onderzoekslocatie bestaat onder een opgebrachte grind- en zandlaag uit een puinhoudend pakket sterk zandige klei tot kleiig zand. Met uitzondering van boring 3 gaat dit pakket op een diepte van 70 (boring 1) tot 140 cm –mv (boring 2) over in een pakket zwak tot matig siltig zand. Dit pakket varieert in dikte van 30 cm in boring 2 tot 165 cm in boring 1. In boringen 1 en 2 is aan de basis van dit pakket puin waargenomen. Het zandpakket ligt ter plaatse van boringen 1, 2 en 4 op een rommelig laag sterk siltige tot sterk zandige, zwak tot sterk humeuze klei. In deze laag in in boring 2 puin (baksteen) waargenomen. In boring 5 ligt het zandpakket op een laag/brok sterk kleiig veen. Op een diepte van 170 (boring 5) tot 225 cm –mv (boring 4) gaat de humeuze klei- en veenlaag over in compacte sterk siltige klei. In boring 3, waar het zandpakket ontbreekt, ligt de laag sterk zandige klei en kleiig zand direct op deze sterk siltige klei. Vanaf een diepte van 280 tot 300 cm –mv is matig siltige klei aanwezig.

Uit de boringen blijkt dat de bodem binnen de onderzoekslocatie voor een belangrijk deel verstoord is tot een diepte van 70 tot 140 cm –mv. Het zandige pakket dat met uitzondering van boring 3, hieronder is aangetroffen, betreft een pakket overslagafzettingen. Deze overslagafzettingen kunnen waarschijnlijk worden toegeschreven aan de dijkdoorbraak van 1711, toen een groot aantal woningen in Haafden verwoest is. Het puin dat aan de basis van dit pakket is aangetroffen, duidt hier ook op. Het overslagpakket ligt, met uitzondering van boring 1 op een dunne laag oeverafzettingen. Dit zijn oeverafzettingen van de Waal. De top van deze oeverafzettingen is geërodeerd of verspoeld. Op deze oeverafzettingen zijn daarmee geen intacte archeologische resten en/of sporen meer te verwachten. Alle boringen op het onderzoeksterrein zijn beëindigd in komafzettingen.

4 Samenvatting en conclusie

Volgens het bureau-onderzoek ligt de onderzoekslocatie op een oeverwal van de Waal, in de historische kern van Haaften – een monument van hoge archeologische waarde. Het oorspronkelijke dorp Haaften is bij dijkdoorbraken in 1709 en 1711 grotendeels verwoest. Bij deze dijkdoorbraken is waarschijnlijk een pakket overslagsedimenten afgezet en mogelijk ook de top van de oeverafzettingen geërodeerd. Indien de top van de oeverafzettingen nog intact is, dan heeft de locatie een hoge trefkans op archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Wanneer de top van de oeverafzettingen is geërodeerd, worden alleen archeologische resten van na 1711 verwacht, in de overslagafzettingen.

Uit het verkennend booronderzoek blijkt dat de bodem op de onderzoekslocatie tot een diepte van 70 tot 140 cm –mv is verstoord. Onder deze verstoorde laag is een pakket overslagafzettingen aanwezig. Aan de basis van deze overslagafzettingen is puin waargenomen. De overslagafzettingen liggen binnen het grootste deel van het terrein op oeverafzettingen van de Waal met daaronder komafzettingen. De top van deze oeverafzettingen is geërodeerd.

Geconcludeerd wordt dat, doordat de oeverafzettingen van de Waal deels zijn geërodeerd én de overslagafzettingen zijn vergraven, er sprake is van een lage archeologische verwachting voor intacte archeologische resten vanaf de Late Middeleeuwen.

5 Aanbeveling

Uit het bureauonderzoek en verkennend inventariserend veldonderzoek blijkt dat er op de onderzoekslocatie sprake is van een lage archeologische trefkans. De voorgenomen werkzaamheden vormen geen bedreiging voor het cultureel erfgoed. Er wordt dan ook geadviseerd om de onderzoekslocatie vrij te geven.

Het is aan de bevoegde overheid, de gemeente Neerijnen, om het terrein definitief vrij te geven. De archeologische meldingsplicht blijft echter van kracht. Mochten er op de locatie alsnog archeologische sporen worden aangetroffen, dan dient dit onverwijld te worden gemeld bij de bevoegde overheid.

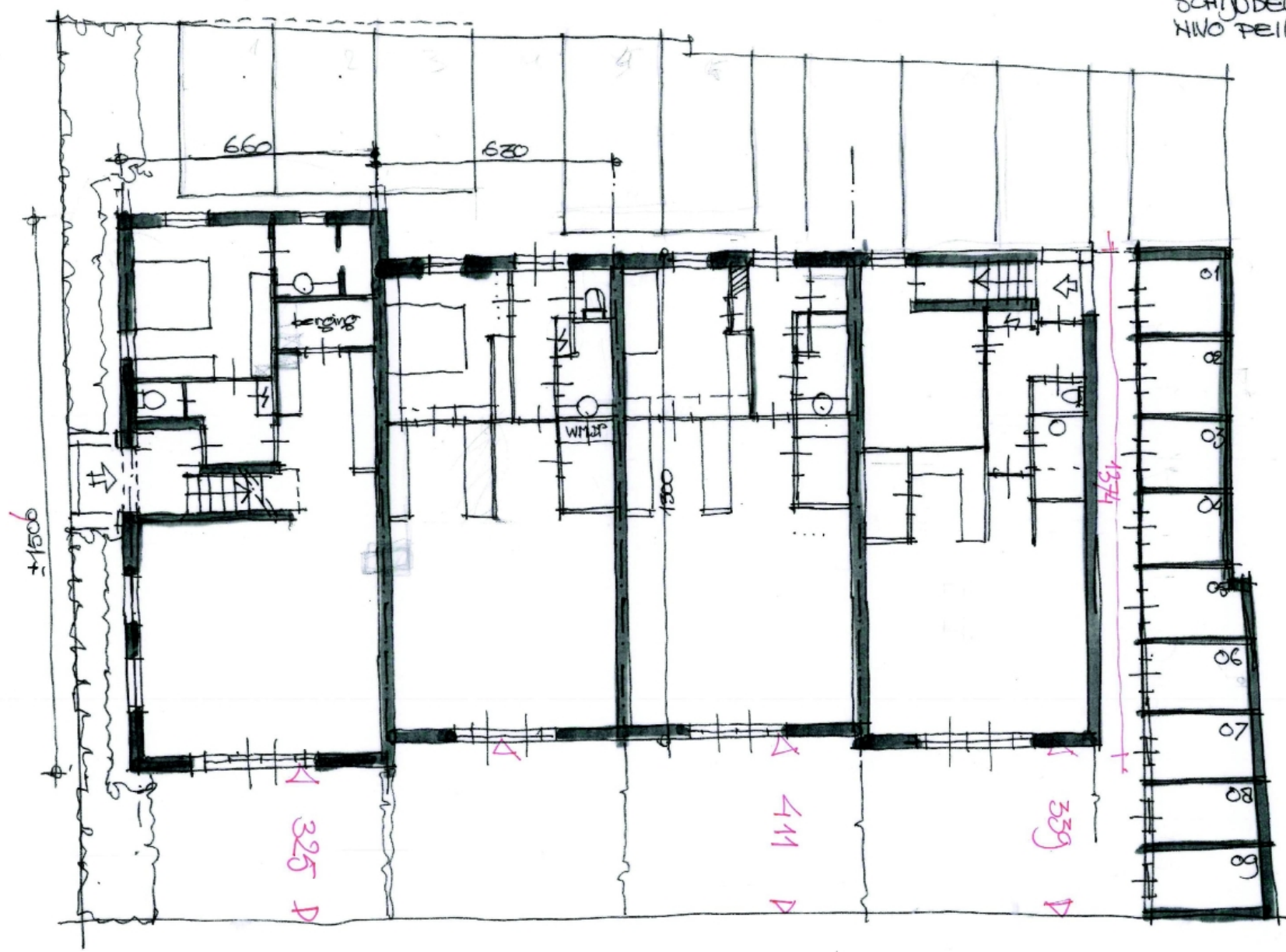
Literatuur

- Aa, A.J. van der, 1839–1851. *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, bijeengebragt door A.J. van der Aa, onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden*. Gorinchem.
- Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland; de hogere niveaus*. Wageningen.
- Barends, S. et al. (red.), 2005. *Het Nederlandse landschap. Een historisch-geografische benadering*. Utrecht.
- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). 4e, geheel herziene druk.
- Berendsen, H.J.A., E.L.J.H. Faessen, A.W. Hesselink & H. Kempen, 2001. *Zand in Banen. Zanddiepte-kaarten van het Gelders Rivierengebied met inbegrip van de uiterwaarden*. Arnhem. 2e, herziene druk.
- Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer, 2001. *Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*. Assen.
- Boer, E. de, 2006. *Neerijnen Haaften (Gld), t Kempke. Archeologisch vooronderzoek*. Tilburg (BILAN-Rapport 2006/156).
- Bosch, J.H.A., 2005. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode. Op basis van de Standaard Boor Beschrijvingsmethode, versie 5.2*. Utrecht (TNO-rapport NITG 05-043-A).
- Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.
- Heeringen, R.M. van, C. Sueur & R. Schrijvers, 2008. *Archeologische waarden- en beleidskaart voor het grondgebied van de gemeente Neerijnen. Een aanzet tot het ontwikkelen van ruimtelijk archeologiebeleid*. Amersfoort (Vestigia rapport V480). Onder redactie van W.A.M. Hessing ISSN 1573-9406.
- Mulder, E.F.J. de, M. C. Geluk, I. L. Ritsema, W. E. Westerhoff & T. E. Wong, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.
- Steur, G.G.L. & W. Heijink, 1973. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij de kaartbladen 39 West Rhenen en 39 Oost Rhenen*. Wageningen. Stiboka.
- Thijs, W.J.F., 2009. *Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen op een terrein tussen de Enggraaf en Bernhardstraat te Haaften, gemeente Neerijnen (Gld)*. Geldermalsen (ARC-Rapporten 2009-20).
- Thijs, W.J.F. & A.J. Wullink, 2008. *Een archeologisch bureau-onderzoek (BO) en inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen aan de Hagedelstraat 22 en achterliggend terrein te Haaften, gemeente Neerijnen (Gld)*. Geldermalsen (ARC-Rapporten 2008-46).

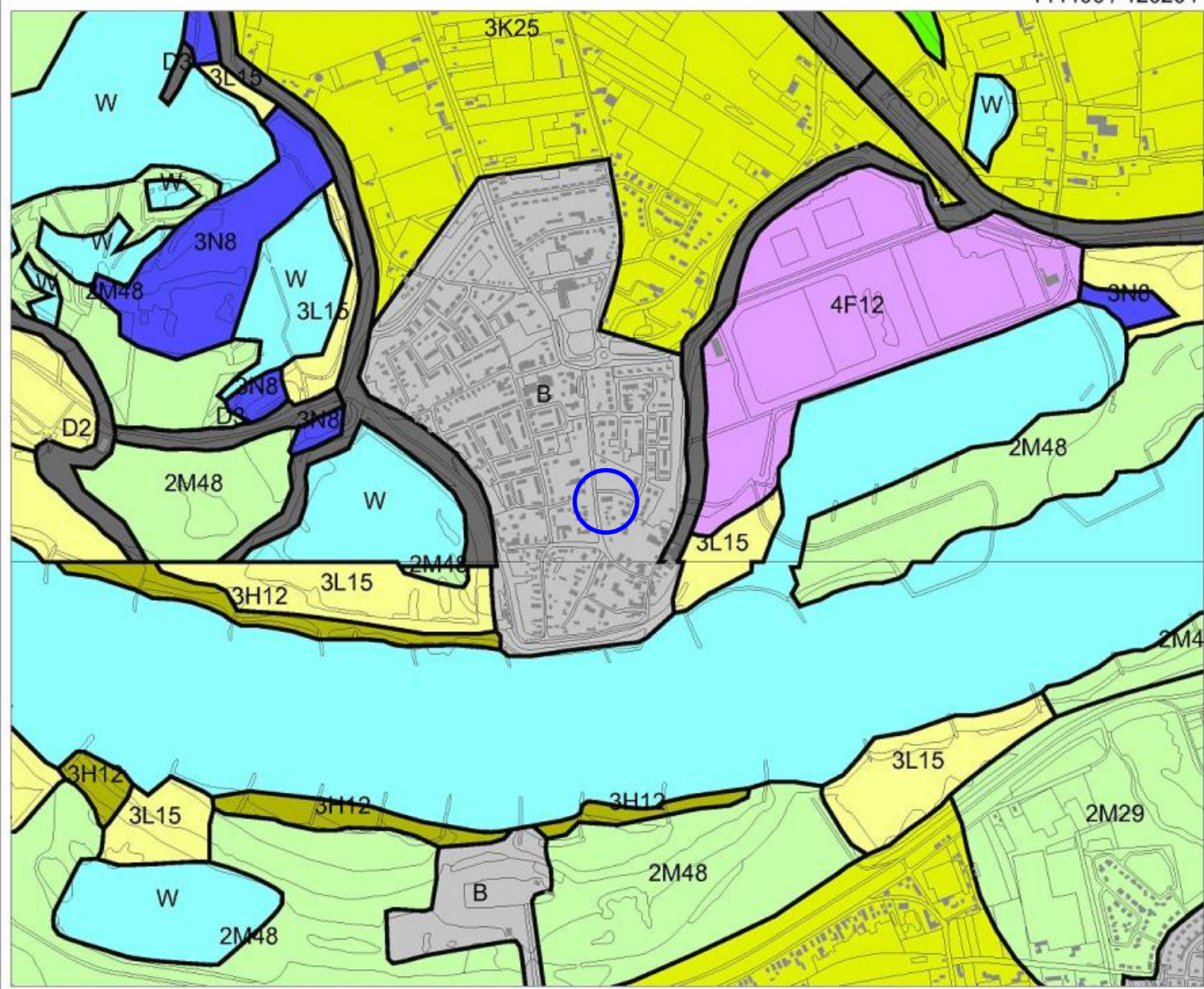
Afbeelding 2. Overzicht van de geplande nieuwbouw. Bron: Van Kessel Architectuur en Projectmanagement.

9 WOONEENHEDEN
HAAFTEN
SCHEPENS
PROJECTONTWIKKELING
SCHUIDEL / MEI 2009
NIVO PEIL

Afbeelding 3. Overzicht van de geplande nieuwbouw. Bron: Van Kessel Architectuur en Projectmanagement.

144400 / 426264

141660 / 424026

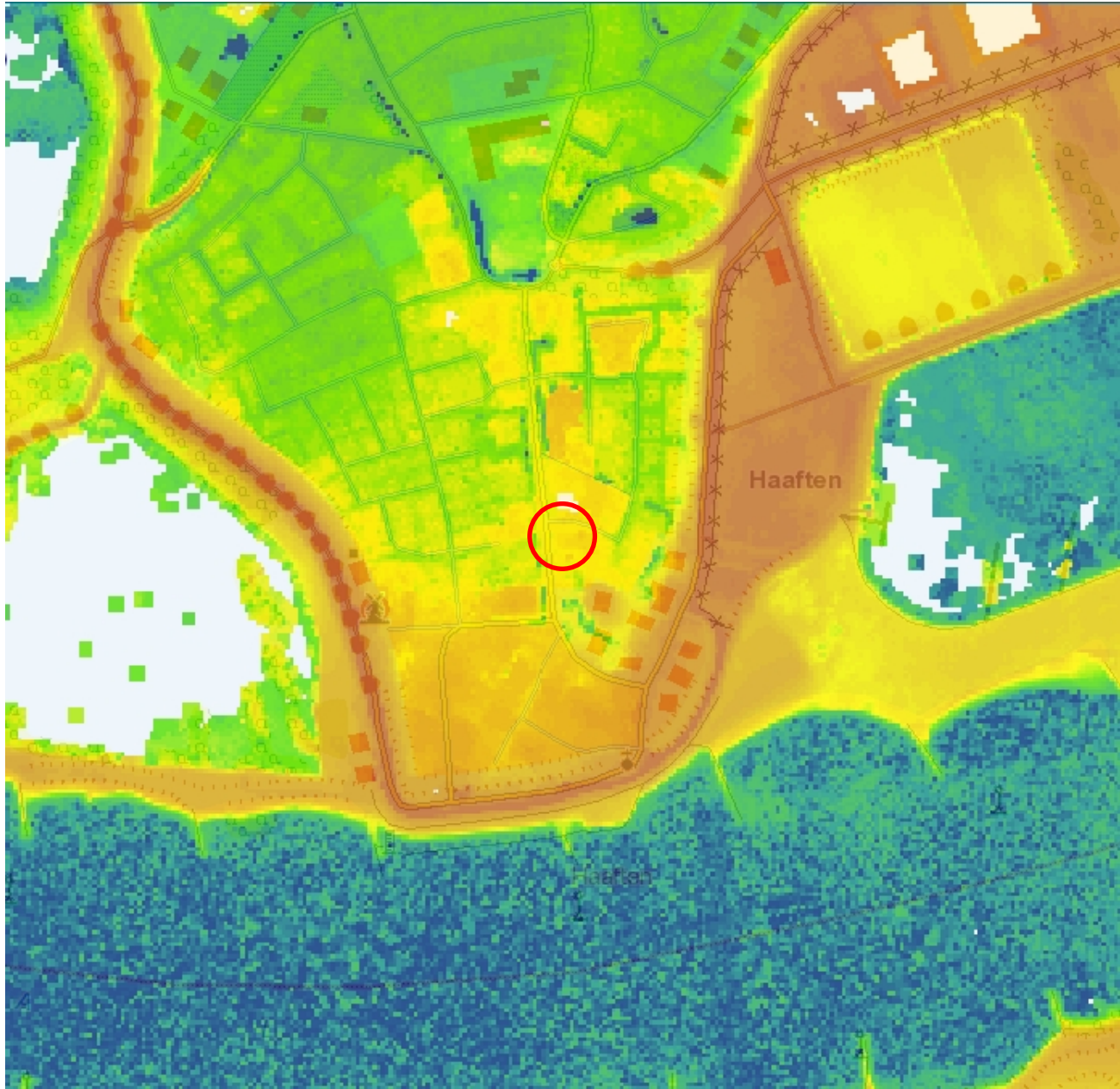
Legenda

- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- GEOMORFOLOGIE ((c)Alterra)**
 - Wanden
 - Hoge heuvels en ruggen
 - Terpen
 - Hoge duinen
 - Plateaus
 - Terrassen
 - Plateau-achtige vormen
 - Waaivormige glooiingen
 - Niet-waaivormige glooiingen
 - Lage ruggen en heuvels
 - Welvingen
 - Vlakten
 - Laagten
 - Ondiepe dalen
 - Matig diepe dalen
 - Diepe dalen
 - Water
 - Bebouwing
 - Overig (Dijken etc)

Archis2
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Afbeelding 4. Geomorfologische kaart van de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed/Archis2.

Afbeelding 5. Hoogtekaart van de onderzoekslocatie (rood omcirkeld) en omgeving. Rood is hoog en blauw is laag. Bron: www.ahn.nl.

144400 / 426264

141660 / 424026

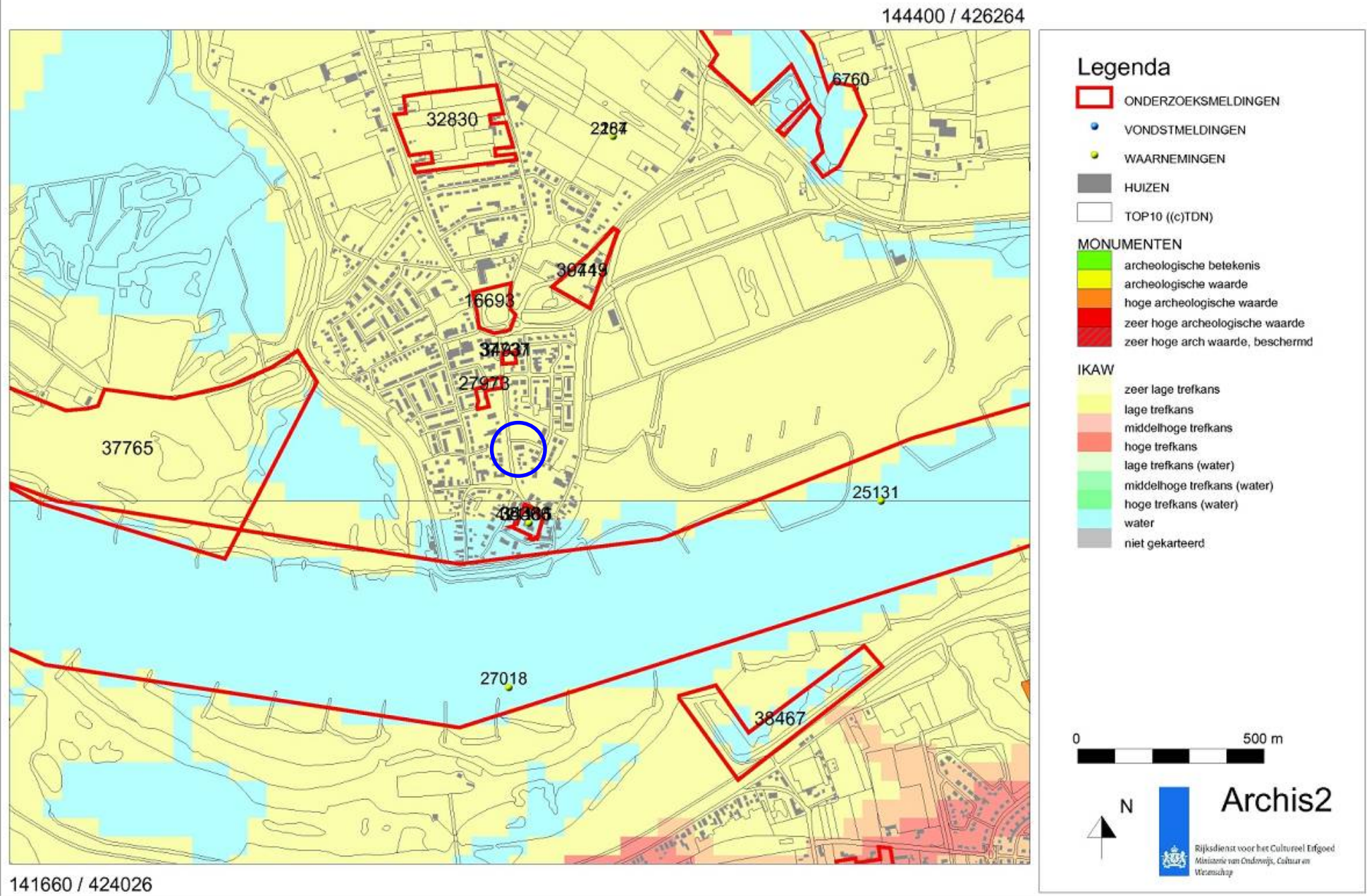
Legenda

- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- BODEM ((c)Alterra)**
 - Associaties
 - Brikgronden
 - Bebouwing
 - Dijk, bovenlandstrook
 - Dikke eerdgronden
 - Fluviale afz ouder pleistoceen
 - Groeve, gegraven, mijnstort
 - Kalksteenverweringsgronden
 - Oude rivierkleigronden
 - Overige oude kleigronden
 - Ondiepe keileemgronden
 - Leemgronden
 - Zeekleigronden
 - Mariene afz ouder pleistoceen
 - Niet-gerijpte minerale gronden
 - Oude bewoningsplaatsen
 - Rivierkleigronden
 - Kalk lutumarme gronden
 - Veengronden
 - Moerige gronden
 - Water, moeras
 - Podzolgronden
 - Kalkloze zandgronden
 - Kalkhoudende zandgronden

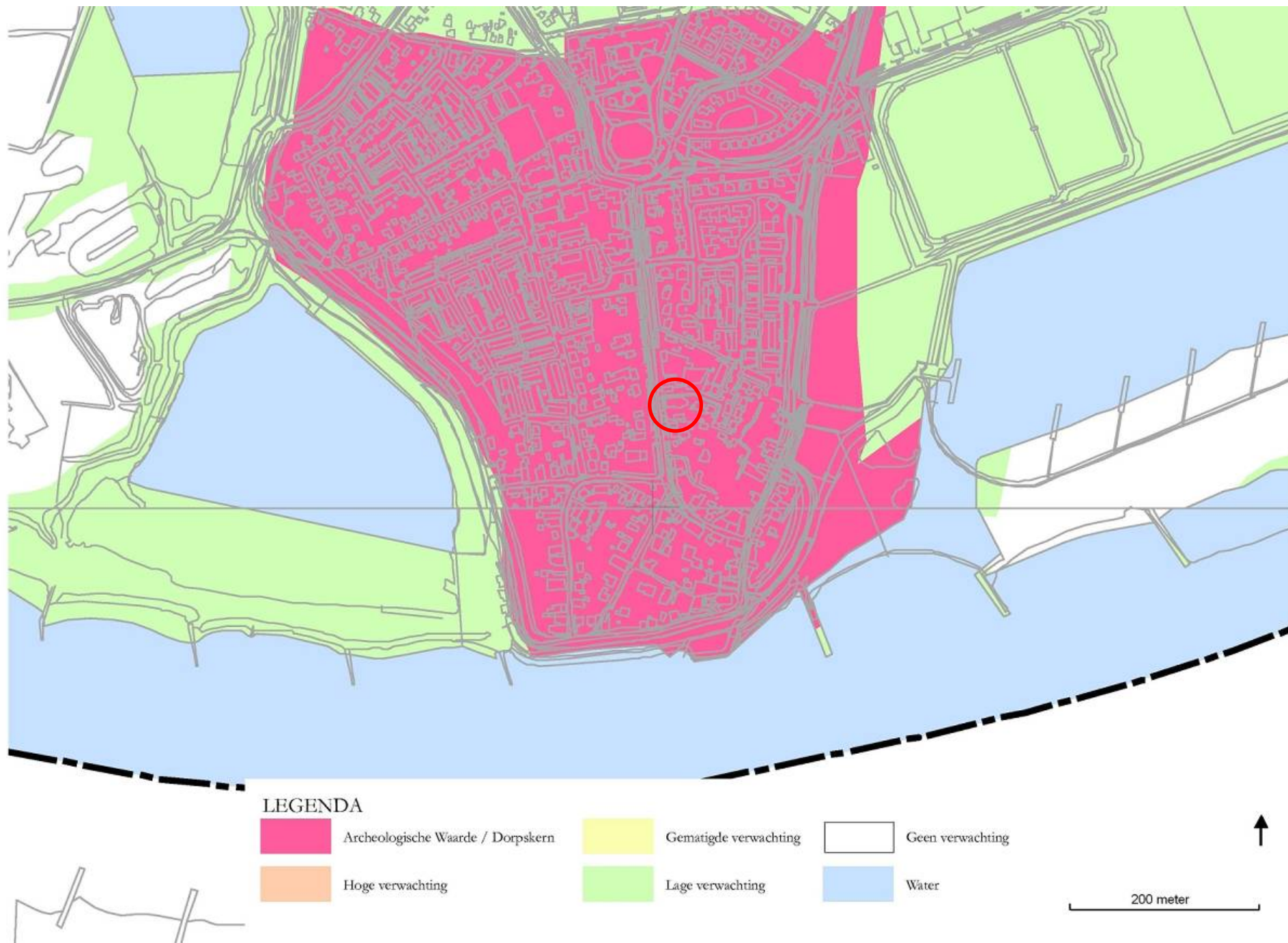

Archis2
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

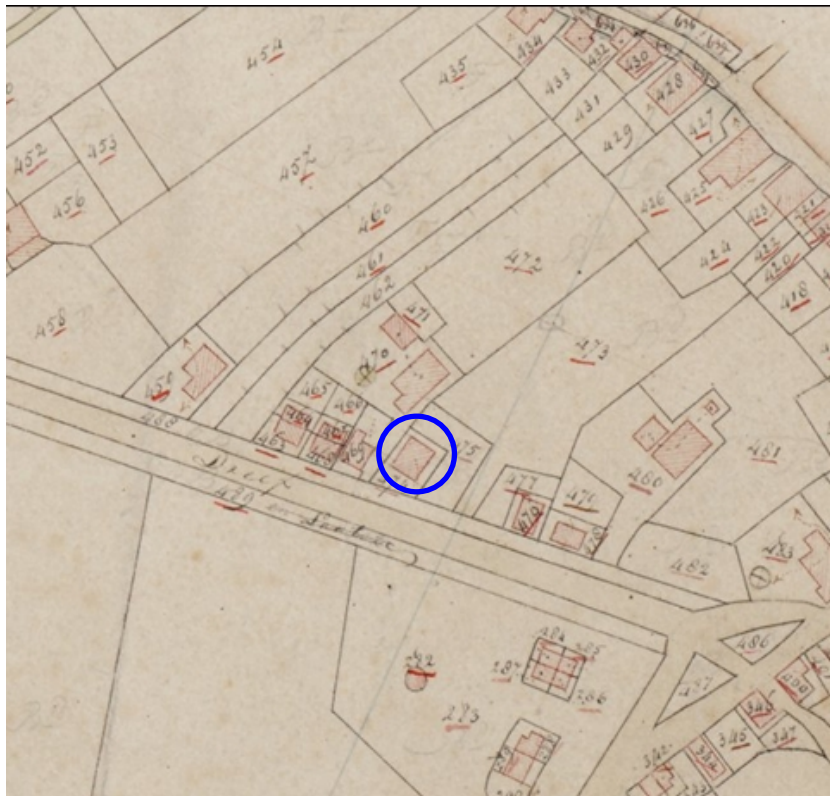
Afbeelding 6. Bodemkaart van de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed/Archis2.

Afbeelding 7. Archeologische waarden op de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en in de omgeving. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed/Archis2.

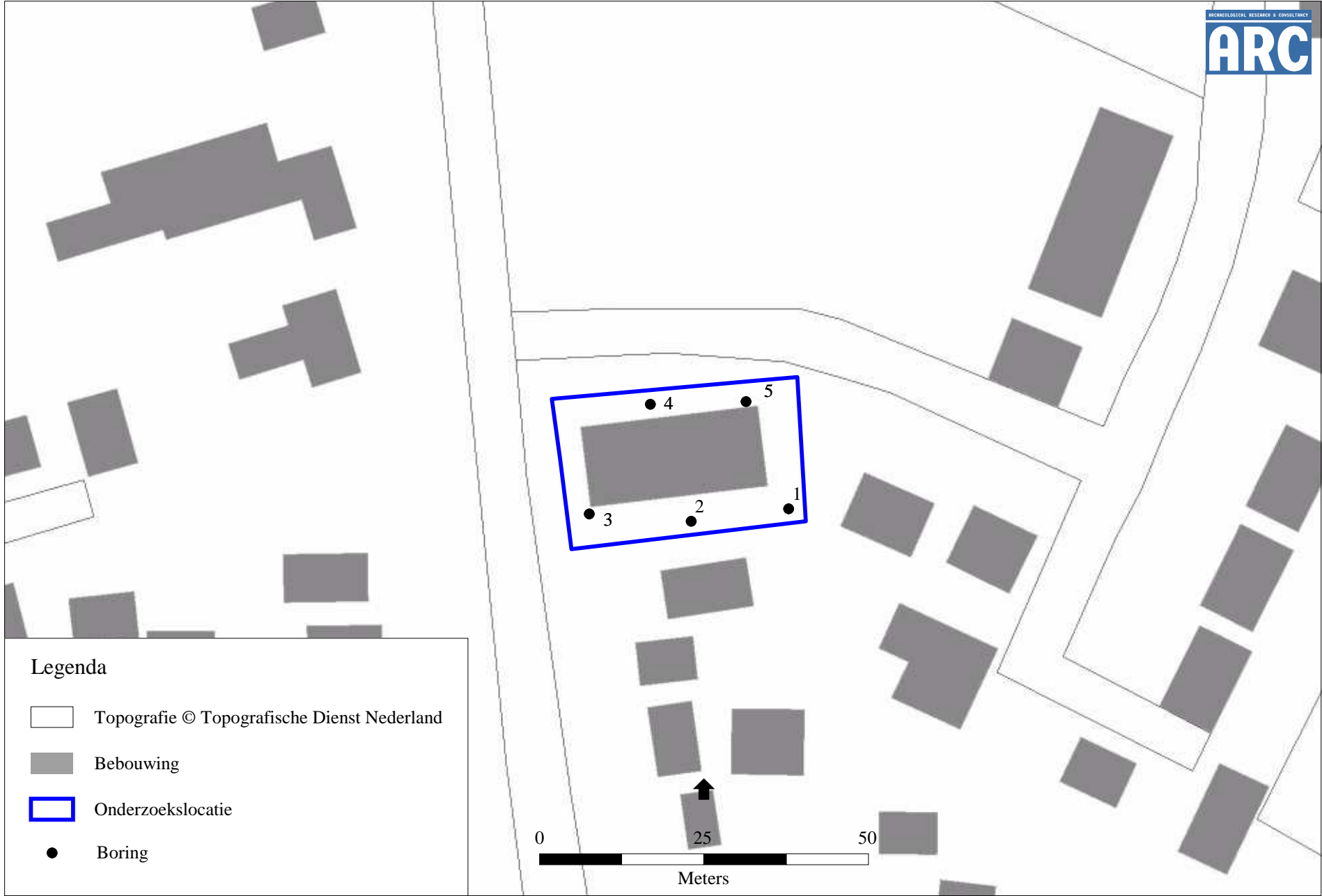
Afbeelding 8. Uitsnede van de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Neerijnen, met de onderzoekslocatie rood omcirkeld. Bron: Van Heeringen et al. (2008).

Afbeelding 9. De onderzoekslocatie (omcirkeld) op de kadastrale kaart uit begin 19e eeuw. Bron: www.watwaswaar.nl

Afbeelding 10. De onderzoekslocatie (omcirkeld) op de historische kaart uit begin 20e eeuw. Bron: www.kich.nl

Afbeelding 11. De onderzoekslocatie en ligging van de boorpunten.

Bijlage 1 Boorstaten

Locatiebepaling	gemeten, GPS
Referentievlak	Normaal Amsterdams Peil
Maaiveldhoogtebepaling	geschat, actueel hoogtebestand
Nauwkeurigheid maaiveldhoogte	10 cm

De volgende afkortingen worden in de boorstaten gebruikt.

grondsoort (onderdeel lithologie)		z1	zwak zandig
G	grind	z2	matig zandig
K	klei	z3	sterk zandig
PUI	puin		
V	veen	grind (onderdeel van lithologie)	
Z	zand	g2	matig grindig
bijmengsel (onderdeel lithologie)		humus (onderdeel lithologie)	
k3	sterk kleiig	h1	zwak humeus
kx	kleiig (ARC-code)	h2	matig humeus
s1	zwak siltig	h3	sterk humeus
s2	matig siltig		
s3	sterk siltig		
s4	uiterst siltig		

boring 1 *RD-X: 143.046. RD-Y: 425.136. Maaiveld: 3,20. Boormethode: edelmanboring, guts.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
20 Gz1	grijsbruin	scherp	<i>Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: vergraven.</i>
50 Zs1	bruinzwart	scherp	<i>Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: vergraven. Opmerkingen: veel puin.</i>
55 PUIz1	geelbruin	scherp	<i>Bodemkundige interpretaties: vergraven.</i>
70 Kz3	grijs	geleidelijk	<i>Archeologische indicatoren: baksteen, weinig.</i>
100 Zs2	grijs	scherp	
110 Zs3	grijs	scherp	
235 Zs1	grijsbruin	scherp	<i>Zandmediaanklasse: matig grof. Archeologische indicatoren: aardewerk. Opmerkingen: basis aardewerk en baksteen.</i>
270 Kz3h1	donker grijs	geleidelijk	
290 Zs2	bruingrijs	scherp	
300 Ks3h3	zwart	scherp	
345 Ks2	grijs	beëindigd	

boring 2 RD-X: 143.031. RD-Y: 425.134. Maaiveld: 3,20. Boormethode: edelmanboring, guts.

diepte lithologie	kleur	grens	
20 Gz2	donker grijs	scherp	Opmerkingen: grindverharding.
50 Zs1	licht bruin	scherp	Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: opgebrachte grond.
120 Kz3	donker grijs	geleidelijk	Archeologische indicatoren: baksteen, weinig.
140 Zkx	grijs	geleidelijk	
160 Zs2	grijs	geleidelijk	
170 Zs1	grijs	scherp	Opmerkingen: baksteen aan basis.
220 Ks3	grijs	scherp	Archeologische indicatoren: baksteen, weinig. Opmerkingen: rommelig hout puin.
300 Ks3	grijs	geleidelijk	
330 Ks2	grijs	beëindigd	

boring 3 RD-X: 143.016. RD-Y: 425.135. Maaiveld: 3,20. Boormethode: edelmanboring, guts.

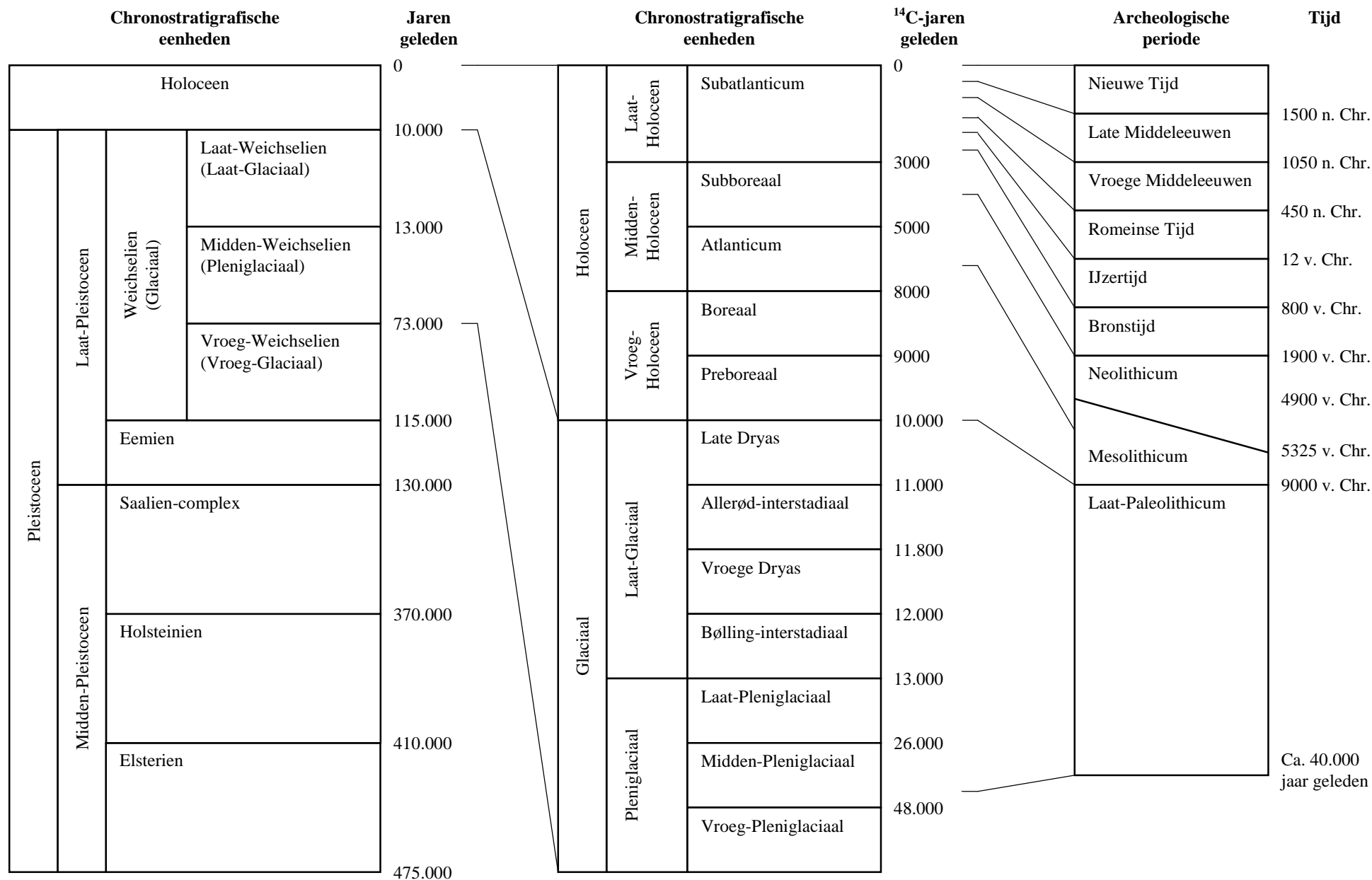
diepte lithologie	kleur	grens	
20 Gz2	grijsbruin	scherp	
60 Zkxg2	bruin	scherp	
75 Kz3	bruin	scherp	Opmerkingen: beetje grind.
100 Zkx	grijs	geleidelijk	
110 Kz1	grijs	geleidelijk	
140 Ks3	grijs	geleidelijk	Opmerkingen: enkele grindjes, zand.
190 Ks3	grijs	geleidelijk	
250 Ks3	grijs	geleidelijk	Vlekken: licht gevlekt, oranje.
280 Ks3	grijs	geleidelijk	
300 Ks2	grijs	beëindigd	

boring 4 RD-X: 143.025. RD-Y: 425.152. Maaiveld: 3,20. Boormethode: edelmanboring, guts.

diepte lithologie	kleur	grens	
10 Zs1	donker geelgrijs	scherp	Opmerkingen: cunetzand.
30 Kz3	donker bruingrijs	scherp	Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
55 Zkx	donker bruin	scherp	Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
110 Zs2	geelbruin	geleidelijk	
215 Zs1	bruingeel	scherp	Zandmediaanklasse: matig grof. Zand sortering: matig. Laagtrends: kleiig aan de basis.
225 Ks3h2	donker grijs	geleidelijk	Plantenresten: weinig.
290 Ks3	grijs	geleidelijk	Plantenresten: weinig.
300 Ks2	grijs	beëindigd	

boring 5 RD-X: 143.039. RD-Y: 425.152. Maaiveld: 3,20. Boormethode: edelmanboring, guts.

diepte lithologie	kleur	grens	
50 Zkx	donker grijsbruin	scherp	Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
70 Zs4	bruin	geleidelijk	
100 Zs1	bruin	scherp	
160 Zs1	grijsbruin	scherp	
170 Vk3	bruin	scherp	
200 Ks3	grijs	geleidelijk	
230 Ks3	grijs	geleidelijk	Archeologische indicatoren: aardewerk. Opmerkingen: zandige bijmenging.
295 Ks3	grijs	scherp	Vlekken: licht gevlekt, oranje.
300 Ks2	grijs	beëindigd	

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.